

Boers denken over de kerk

Lezing gehouden tijdens het symposium van HHS op 20 januari 2023

Voorzitter, beste mensen,

Hartelijk dank voor de uitnodiging om op dit symposium enkele overwegingen met u te delen inzake Boers denken over de eenheid der kerk. Een ook voor mijzelf zeer aangelegen thema. Niet in het minst omdat mijn ambtelijke gang mede getekend is door de breuk die zich in 2004 voltrok.

Een pijnlijke en smartelijke breuk. Een breuk ook met diepingrijpende gevolgen tot op de dag van vandaag. Wat kunnen wij te midden van alle gebrokenheid die er op het erf van de kerk is, van ds. Boer leren? Drie overwegingen van mijn kant.

1. De kerk is één

Allereerst deze. Gaat het over de kerk dan neemt ds. Boer zijn principiële uitgangspunt in de eenheid van de kerk. In een catechismuspreek over zondag 21 zegt hij over die eenheid: ‘Daar zitten we nogal een beetje mee. En dat mag ook nog wel een beetje meer ook.’ ‘Maar’, zo vervolgt hij, ‘die eenheid hoeven wij niet te maken. Die eenheid hoeven wij ook niet krampachtig te bewerken. Die eenheid *is* er al, want de Heere Jezus heeft Zijn handen gevouwen en gebeden: ‘Opdat zij allen één zijn, gelijkewijs Gij, Vader in Mij, en Ik in u, dat ook zij in Ons één zijn’ (Joh. 17:21).

En hij voegt daar dan de retorische, en tegelijk ook door en door gelovige vraag aan toe: ‘Dacht u dat de Vader dat gebed niet verhoord heeft? Er staat van de Heere Jezus geschreven dat Hij altijd werd verhoord. Het is geen mislukking, de kerk is één. Er is maar één kerk’ (Gegronde Troost, blz. 322).

En in zijn bekende lezing: ‘De gereformeerde gezindte nu en in de toekomst’ luidt het: ‘Wij hebben maar één God, maar één Middelaar, maar één Heilige Geest. In deze eenheid van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest is de eenheid van de kerk in haar geestelijke gestalte gegeven. Voor deze kerk bidt Christus Zijn hogepriesterlijk gebed. Het is een eenheid van de Vader en de Zoon, zo ook van alle leden van Christus’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz. 626, zie ook, blz. 793). Anders gezegd: het is één kudde en één Herder (Joh. 10:16). Naar de woorden van Paulus uit de Efezebrief: het is één lichaam en één Geest, één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader Die daar is boven allen en door allen en in u allen’ (Ef. 4:4-6).

En vanuit die eenheid in God, in Christus en de Geest is er ook eenheid tussen de gelovigen onderling. In genoemde catechismuspreek getuigt ds. Boer: hoe onderscheiden Gods wegen met Zijn kinderen ook zijn, ‘God geeft ze één hart en één weg en één smaak en één taal en één roem in de vrije genade. O ja, er is variatie genoeg. Maar het gaat over één weg. Ik zal ze enerlei hart geven. Daarom begrijpen ze elkaar. Dat is een taal die boven alle werelddalen uitgaat. Dat is de Geestestaal’ (Gegronde troost, blz. 327).

En die geestelijke eenheid in God en Christus en tussen de gelovigen onderling doet hem staande te midden van ‘kerkelijk puin’ (Tijdbetrokken Vreemdelingschap, 621) zoals hij het noemt, toch in verwondering uitroepen: ‘Wat een God! Wat een kerk! Wat een leden! Wat een toekomst! God verricht eeuwigheidswerk!’ (Gegronde Troost, blz. 330). De eenheid van de kerk is een onverwoestbare, eeuwige geloofswerkelijkheid.

*****

Maar haaks daar op staat dan de schrijnende werkelijkheid van de verdeeldheid, de gescheurdheid van de kerk. En dan kom ik tot mijn tweede overweging

2. De gescheurdheid van de kerk

Ik geef hem weer het woord: ‘Er is maar één kerk! ‘Ja’, zegt u, ‘maar wat doen wij dan met die vele kerken in Nederland?’ Zijn antwoord luidt: ‘Dat is onze schande (...) En als u mij vraagt waar al die scheuringen vandaan komen, dan antwoord ik: Uit onze hoogmoed, uit het gebrek aan geduld (...) En niet te vergeten de klauwen van satan, die dag en nacht bezig is om de kerk Gods te vernietigen’ (Gegronde Troost, blz. 322).

Dit citaat uit zijn catechismuspreek over zondag 21 kan aangevuld worden met andere. Maar waar u ook zijn werk openslaat, altijd hamert hij erop: de verdeeldheid, de gescheurdheid van de kerk gaat terug op onze zonde, onze ontrouw, onze dwaling, onze hoogmoed, ons ongeloof, enzovoorts. En zij is schuld, grote schuld voor God (zie o.a. Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz. 621).

U weet, hij nam vol overtuiging zijn plaats in in de oude vaderlandse kerk. Naar Zijn vaste overtuiging had God deze kerk geplaatst op het fundament van de Schrift en haar haar gereformeerde confessie geschonken. Dat was rechtens haar belijdenis. Dat typeerde haar karakter. En daar lagen voor hem ook – getuige zijn discussie met Berkhof – de grenzen van de kerk. Maar helaas, die kerk was diep vervallen. In haar kerkelijke praktijk was ze in tal van opzichten aan Schrift en confessie ontzonken. Haar zonden waren velen. Nochtans, staande op de bodem van Schrift en belijdenis nam hij zijn plaats in in die diep vervallen kerk in en wees hij afscheiding en doleantie af.

Maar dat betekende niet dat hij richting de afgescheidenen met de beschuldigende vinger wees. Integendeel, de hand ging in *eigen* boezem. In een artikelenserie in de *Waarheidsvriend* onder het kopje ‘Naar een verenigde kerk in Nederland’ getuigt hij: ‘De kerken die naast en tegenover de Hervormde Kerk zijn ontstaan, kijken ons als evenzovele aanklachten aan. Op onze kerk rust de doem van de Afscheiding en de Doleantie. Het past ons niet een hoge toon tegen deze kerken aan te slaan. Waarin zij ook gefaald hebben, zij hebben te veel geleden aan de kerk, te veel gebeden voor de kerk, te veel smaad gedragen van onze kerk en te veel werk verricht waarvan wij ook in onze kerk de vruchten geplukt hebben, dan dat wij ons in zelfgenoegzaamheid van deze kerken zouden afwenden’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz. 814).

Hij zag Afscheiding en Doleantie als een oordeel van God over de zonden van de Hervormde Kerk. En hij zou dit ongetwijfeld ook getuigd hebben met betrekking tot de breuk die zich in 2004 voltrok. Het was zijn vaste overtuiging: ‘Waar scheuren vallen, komt een oordeel Gods bloot’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz. 627). En oordelen hebben alles te maken met overtredingen en zonden aan onze kant.

En de vraag is: leeft dit besef ook onder ons? Al te licht zijn we geneigd om de schuld van breuken en scheuren bij anderen te zoeken. En zeker, zij gaan niet vrijuit. Ook in Afscheiding en Doleantie en de andere breuken die zich in de vaderlandse kerk hebben voltrokken, ook in die van 2004, zijn krachten werkzaam geweest die niet anders dan als vleeselijk geduid kunnen worden. Maar wie werkelijk leeft bij de Schrift, weet: die diepste oorzaak van Gods oordeel ligt niet bij de *ander*, maar bij *onszelf*.

‘Wij hebben gezondigd, mitsgaders onze vaders’, zo belijdt de dichter van Psalm 106 (Ps. 106:6). Jesaja, Jeremia, Daniël en Ezra spreken precies dezelfde taal (Jes. 63:7-64:12, Jer. 3:25, Dan. 9:5, Ezra 9:6v). Op deze wijze heeft ook ons voorgeslacht gestaan te midden van de breuken die zich op het kerkelijk erf voltrokken. Kohlbrugge getuigde al in de 19^e eeuw: ‘De hoofdschuld ligt bij des Heeren volk’. En zo stond ook ds. Boer erin.

Ik ben bang dat deze beseffen ver weg zijn. De grote verscheurdheid en verdeeldheid is niet tot eer van God. Het bedroeft de Geest. Het maakt het getuigenis naar buiten toe krachteloos. En roept om bekering, herstel en wederkeer. Daarbij gaat het niet om een flauwe geesteloze eenheid waarbij aan het gezag van Gods Woord wordt tekort gedaan. Maar waarbij God in Christus weer het volstrekte Middelpunt is van alles. Zoals – en die verwijzing kom je in de werken van ds. Boer meerdere malen tegen (zie o.a. Tijdbetrokken vreemdelingschap, 627) – in de grote geestelijke crisis van zijn dagen Elia op de Karmel het altaar des HEEREN heelde ‘dat verbroken was’ en daartoe twaalf stenen nam. Twaalf ‘naar het getal van de stammen van Israël’ (1 Kon. 18:30-31). Hij handhaafde de geestelijke eenheid van het volk. De eenheid van verbond. De eenheid van het over alle terreinen van het leven gezaghebbende Woord van God. Is er iets van de geest van Elia onder ons?

Het brengt mij bij mijn derde overweging

3. Het herstel van de eenheid

Ds. Boer was er diep van overtuigd: wij helen geen breuken. Dat noemde hij menselijk ‘gepruts’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, 627). Hoezeer we er ons toe hebben in te spannen en ons van onze kerkelijke zonden hebben te bekeren, aan onszelf overgelaten, maken wij de breuken alleen maar groter en meerder. God alleen is het Die breuken heelt. Wie kan kerkmuren slechten? Alleen God in Christus door de kracht van Zijn Geest. Toen de Geest in het midden van Gods gemeente was uitgestort, was men te Jeruzalem één van hart en één van ziel.

Zeker, dat is niet zo gebleven. Maar uit de Pinkstergeschiedenis wordt wel duidelijk: waar de stromen van de Geest zijn, daar komt het niet alleen tot persoonlijke bekering en geloof, maar ook tot een nieuwe eenheid. Tot, zoals onze Catechismus getuigt, ‘de enigheid van het ware geloof’. Tot eenheid van hart. Tot eenheid in getuigenis. Tot eenheid in dienst. En dat tot lof van de ene God, de ene Zaligmaker en de ene Geest. De geschiedenissen van de opwekkingen die de Heere de eeuwen door in het midden van Zijn Kerk heeft gegeven, laten eenzelfde beeld zien.

Ds. Boer was wars van een kleurloze eenheidskerk. Als de Hervormde Kerk zich daaraan zou overgeven, dan zou op haar – en nu citeer ik letterlijk – ‘de ernstige schuld rusten dat zij de Reformatie zou verloochenen en zich afscheidt van de kerk die in de belijdenis aan het woord is (...) (Tijdbetrokken vreemdelingschap, 823)

En in zijn discussie met Berkhof merkt hij op: ‘Wij wijzen alles af wat niet in overeenstemming is met het karakter van onze kerk, namelijk de Schrift en de gereformeerde belijdenis van de kerk. Het gaat ons om de volle ongebroken plaats van het Woord Gods en de handhaving van de belijdenis in haar kerkelijk gezag. Wij willen geen herbouw van de kerk, maar de kerk haar oorspronkelijk karakter hergeven.’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, 573). Dat was zijn ideaal. Hoe komt het zover?

Nog één keer ds. Boer. In zijn lezing ‘De gereformeerde gezindte nu en in de toekomst’ schrijft hij: ‘U hebt allen weleens aan het strand gezeten. In dat strand waren allerlei kuilen waarin het zeewater stond. Wanneer kregen deze kuilen contact met elkaar? Toen de vloed kwam opzetten’. Hij verbond daaraan de bede: ‘God geve ons de vloed van de Heilige Geest. Het is waarlijk geen overbodige weelde om ook nu te bidden: Och, dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt. Hier liggen de impulsen tot de ene kerk. Deze gaan uit van de ene God, van de ene Christus en van de ene Heilige Geest. Geloven wij dat?’ (Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz 627).

Waar zag hij naar uit? Ik eindig met een citaat uit zijn al eerder genoemde artikelenserie in de Waarheidsvriend ‘Naar een verenigde kerk?’: ‘Wij hebben een Bijbels ideaal, een Bijbelse droom. Wij begeren een kerk, hoe klein of hoe groot ook, die de schat van het Evangelie overreikt aan ons nageslacht. Wij begeren een kerk die haar eigenheid zal tonen en daardoor een aantrekkingskracht heeft op allen die ook vandaag als blinden lang de muren van het nihilisme tasten. Wij begeren het Evangelie van vrije genade voor ons en onze kinderen’ (G. Boer, Tijdbetrokken vreemdelingschap, blz. 824)

Ik dank u.

L.W.Ch. Ruijgrok

Waarder – Driebruggen,

20 januari 2023